

DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2023-1-6>

О. В. Нестерук-Володимирець

Рівненський інститут відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», м. Рівне, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2070-9052> – О. В. Нестерук-Володимирець
✉ 2573gelga@gmail.com

РІВНИЙ ДОСТУП ДО ЯКІСНОЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ГАРМОНІЙНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття присвячена сучасним засадам у забезпеченні рівності доступу до якісної профільної освіти завдяки інклюзивному навчанню обдарованих вихованців з особливими освітніми потребами (ООП). Визначено теоретичні та практичні засади психологічного супроводу профільного інклюзивного навчання в сучасному закладі позашкільної освіти. Розглянуто особливості і переваги інклюзивного навчання особистості з особливими освітніми потребами в контексті сучасної позашкільної профільної освіти. Зазначено основні нормативно-правові акти, що забезпечують рівний доступ до якісної освіти у системі позашкільної освіти України для зростаючої особистості з особливими освітніми потребами. Показано, що в часи складних соціально-економічних криз, таких як повномасштабне військове вторгнення та пандемія, найбільш складно реалізувати потенціал і обдарування особистостей з особливим типом розвитку. Розкрито основну проблематику щодо реалізації освітньої інклюзії в позашкільній освіті. Визначено основні завдання психологічної служби позашкільного закладу щодо створення сприятливих умов для творчого, інтелектуального й особистісного розвитку здобувачів знань нормативного й особливого типів розвитку на різних вікових етапах. Зазначено основні принципи психологічного супроводу інклюзивного навчання у системі позашкільної профільної освіти. На основі підходу особистісної самоактуалізації проаналізовано основні засади психологічного супроводу профілізації здобувачів знань з особливими освітніми потребами. Сформульовано перспективи та переваги профільного позашкільного інклюзивного навчання як для вихованців позашкільного закладу освіти, так і для суспільства в цілому. Визначено комплекс психодіагностичних, корекційно-розвивальних, просвітницьких методів щодо оптимізації процесів профілізації інклюзивного навчання. Автор розглядає профілізацію всього освітнього процесу як невід'ємну складову частину діяльності сучасного позашкільного закладу освіти. Психолого-педагогічний супровід має стосуватися не лише особистості учня, але й вмщувати у себе різні аспекти взаємодії всіх учасників «освітнього трикутника»: батьків, педагогів, вихованців.

Ключові слова: психологічний супровід, профільне навчання, інклюзія, особистість з особливими освітніми потребами, позашкільна освіта.

О. V. Nesteruk-Volodymyrets

Open International University of Human Development "Ukraine", Rivne, Ukraine

EQUAL ACCESS TO QUALITY OUT-OF-SCHOOL EDUCATION IS THE KEY TO THE DEVELOPMENT OF A HARMONIOUS AND SOCIALLY ACTIVE PERSONALITY WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article is devoted to the modern principles of ensuring equal access to quality specialized education thanks to the inclusive education of gifted pupils with special educational needs. The article defines the theoretical and practical principles of the psychological support of specialized inclusive education in a modern institution of extracurricular education. The peculiarities and advantages of inclusive education for individuals with special educational needs in the context of modern out-of-school specialized education are considered. This article describes the main legal acts that ensure equal access to quality education in the extracurricular education system of Ukraine for growing individuals with special educational needs. It is shown that in the times of complex socio-economic crises, such as a full-scale military invasion and a pandemic, it is most difficult to realize the potential and gifts of individuals with a special type of development. The main tasks of the psychological service of an out-of-school institution regarding the creation have been determined of favorable conditions for the creative, intellectual and personal development of learners of normative and special types of development at different age stages. The main principles

of psychological support of inclusive education in the system of out-of-school specialized education are indicated. Was analysed the based on the approach of personal self-actualization, the main principles of psychological support for the profiling of knowledge seekers with special educationa. The article outlines the prospects and advantages of specialized out-of-school inclusive education both for pupils of an out-of-school educational institution and for society as a whole. Defined the complex of psychodiagnostic, corrective and developmental, educational methods for optimizing the processes of profiling inclusive education. The author considers the profiling of the entire educational process as an integral part of the activity of a modern out-of-school educational institution. Psychological and pedagogical support should relate not only to the student's personality, but also include various aspects of the interaction of all participants of the "educational triangle": parents, teachers, pupils.

Keywords: psychological support, profile education, inclusion, personality of a learner with special educational needs, extracurricular education.

Постановка проблеми. Забезпечення рівності доступу до якісної освіти зростаючого покоління є однією з найактуальніших тенденцій розвитку освітньої галузі України, законодавчо закріплене у статтях 53 та 54 Конституції України, Конвенцією про права осіб з інвалідністю, Законом України «Про освіту», Національною стратегією із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [5]. Із 1 січня 2022 року набрали чинності зміни до постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють організацію інклюзивного навчання в позашкільлі: «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» від 21 липня 2021 р. № 765; «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах профільної позашкільної освіти» від 2021 р. Відтак посилюється акцент на співпраці між закладами позашкільної освіти та інклюзивно-ресурсними центрами (ІРЦ), щоб заклади позашкільної освіти отримували більше підтримки й допомоги під час навчання дітей з особливими освітніми потребами. Діти з особливими освітніми потребами (ООП) мають право на якісну позашкільну освіту. Позашкільна освіта має забезпечити розвиток їхніх здібностей та обдарувань із урахуванням індивідуальних потреб та інтересів, зокрема у соціалізації, професійному визначенні та інтеграції в суспільство [5]. Однією з суттєвих ознак інклюзивного освітнього простору за словами сучасних українських вчених є прийняття відмінностей і реагування на індивідуальні потреби кожного, при цьому вихованці з особливими освітніми потребами (надалі – ООП) є включеними в загальну згуртовану спільноту позашкільного закладу, не конкурують чи порівнюються з іншими, а розвивають свій особистісний потенціал разом з іншими [2,3]. На жаль, реалії ринкової економіки, притаманні для сучасного українського суспільства, не найкращим чином відобразились на можливостях розвитку та реалізації здібностей і талантів зростаючого покоління із незахищених верств населення, серед яких зараз особливо страждають релоковані діти ООП та їхні батьки. Від цього програють не тільки конкретні діти і юнаки, що не можуть здобути якісної освіти, а відповідно і розвинути свої

творчі здібності, від цього програє і саме українське суспільство, яке недоотримає в найближчому майбутньому висококваліфікованого та креативного кадрового потенціалу для забезпечення науково-технічного і соціально-культурного розвитку повоєнної України, а навпаки, буде мати соціально неадаптованих, травмованих громадян, що потребують постійної підтримки держави, замість її захисту і розбудови. Саме тому реалізація принципів рівного доступу до якісної освіти набуває неабиякого значення вже сьогодні, в часи, коли універсальний дизайн, безбар'єрність та інклюзія так повноправно увійшли в українське суспільство.

Індивідуальність як концентроване втілення людської сутності, унікальна й духовно самовизначена особистість, яка усвідомлює та практично реалізує свою місію в різних видах і сферах соціально-культурної практики – стратегічна мета сучасної позашкільної освіти України. Самореалізація як процес пов'язана з багатьма іншими «само»-процесами: самопізнанням, самовизначенням, самовихованням, самоактуалізацією, самозбагаченням, самозміцненням, самопідтримкою та ін. Всі ці процеси є взаємозалежними, але на різних етапах людського життя набувають неоднакового значення.

Актуальність окресленої проблеми полягає, передусім, в особливостях, які зумовлюють необхідність формування здатності особистості людини до самореалізації та самоактуалізації незалежно від типу її розвитку – нормативного або особливого. Однак слід зазначити, що в сучасному вузькоспеціалізованому суспільстві ефективна самореалізація та можливість самоактуалізації людини можливі лише в певній профільній діяльності, тому що малодиференційована некваліфікована праця поступово автоматизується чи роботизується.

Саме тому метою статті є визначення практичних і методологічних засад психолого-педагогічного супроводу профілізації учнів ООП у закладі позашкільної освіти нового типу на прикладі Палацу дітей та молоді (ПДМ) м. Рівне.

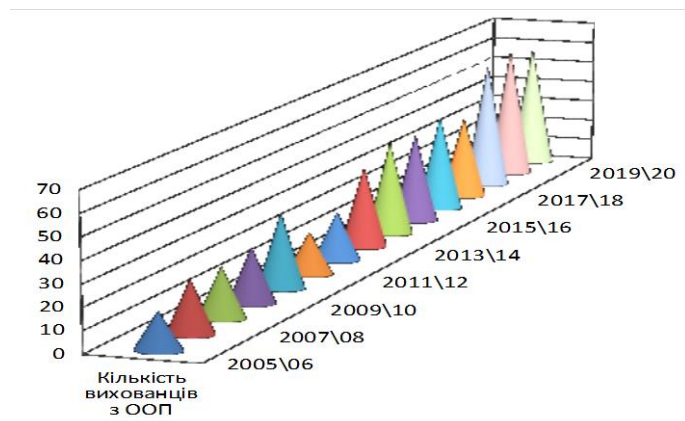
З урахуванням цього підходу особистість дитини, яка навчається в позашкільному закладі,

розглядається не як засіб реалізації навчальних програм (адаптованих чи модернізованих за потреби), а як суб'єкт власного унікального розвитку, власної, неповторної освітньої траєкторії. Дослідження цієї проблеми дозволяє стверджувати, що розв'язати її можна у сфері інноваційної інклюзивної діяльності закладу позашкільної освіти нового типу, яким є Палац дітей та молоді м. Рівне.

Модернізація сучасної системи освіти тісно пов'язана з оптимізацією та подальшою стабілізацією системи позашкільної освіти. Ця освітня галузь має свою власну, не дубльовану іншими освітніми напрямками, специфіку роботи, що полягає в розвитку індивідуальних як спеціальних, так і загальних здібностей підростаючої дитини, а також у створенні для неї можливостей поступового й гармонійного

входження у відповідний до цих здібностей простір людської діяльності через соціальну та профільну практики, успішної соціалізації автономної обдарованої особистості.

Слід зазначити, що особливість роботи позашкільного закладу витікає, в першу чергу, з того факту, що основним контингентом його діяльності є обдаровані діти, які приходять навчатися на добровільній основі у неформальних умовах. Так історично склалося, що частина з них має особливі освітні потреби, оскільки творча чи спеціальна обдарованість здобувача позашкільної освіти може бути притаманна дітям і молоді як нормативного, так і особливого типів розвитку. Динаміка кількісних показників щодо залучення вихованців з ООП в роботу профільних шкіл та клубних об'єднань ПДМ за 2005-2020 рр. представлена на рис. 1

Рисуюнок 1 – Динаміка кількості вихованців з ООП в ПДМ за 2005-2020 роки

Динамічні зміни щодо практично щорічного збільшення кількості вихованців з ООП в ПДМ яскраво підтверджує доцільність і корисність інклюзивного позашкільного профільного навчання, як інструменту соціалізації, інтеграції та розвитку особистості особливого типу розвитку.

Процес навчання дитини з ООП тісно пов'язаний із співпрацею педагогічних працівників ПДМ з батьківською громадою. Саме тому дослідження вчених Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України щодо проблем сімейного виховання обдарованих учнів є основою для побудови індивідуальних освітніх маршрутів вихованців з ООП у ПДМі м.Рівне [1].

Другою суттєвою стороною роботи позашкільного освітнього закладу є той аспект, що в навчанні на різних етапах входження в профільну діяльність задіяні учні практично всіх вікових категорій: від середнього дошкільного віку (в Бебі Академії, Школі художньої гімнастики, Школах сучасної хореографії та народного танцю, Екоцентрі, Етнокультурному центрі, хорах, Школі

образотворчого мистецтва, Школі естрадних видів мистецтва, Школі східних єдиноборств та ін.) до юнацького і навіть більш старшого віку – в багатьох інших підрозділах ПДМ. Саме тому, що навчання в Палаці починається в деяких випадках у тому віці, коли дитина ще чітко не усвідомлює власні здібності й можливості, а також перспективи розвитку, іншою досить важливою складовою частиною його діяльності постають батьки здобувачів позашкільної освіти з особливими освітніми потребами, чия мотивація у додатковому інклюзивному навчанні та розвитку спеціальних творчих і комунікативних здібностей їхніх дітей є досить суттєвим фактором вибору можливостей навчання в ПДМ.

Третьою вагомою відмінністю від системи формальної освіти є власне сам педагогічний колектив ПДМ та форми і методи його роботи. Одними з основних якостей, необхідних для успішної та результативної роботи педагога в Палаці, є його креативність, гнучкість, постійний творчий пошук і готовність до нового, як

визначальні характеристики його особистості, а також власний стиль педагогічної діяльності.

Відповідно до цього організація системи психологічного супроводу інклюзивного навчання в закладі позашкільної освіти має притаманні тільки їй практичні властивості.

Принципами психологічного супроводу інклюзивної освіти в ПДМ є: принцип повноти супроводу; принцип рівного доступу; принцип відповідності віку та рівню розвитку дитини; принцип паралельності та взаємозв'язку; принцип антропоцентризму; принцип фасилітації; принцип неперервності; принцип конфіденційності; принцип діалогічності; принцип стимулювання творчої і соціальної активності здобувачів знань з ООП.

Особистісно та просоціально зорієнтована інклюзивна профільна система освіти вимагає посиленої психологізації навчально-виховного процесу, опори на надійну діагностичну наукову основу, впровадження моніторингового супроводу інклюзії в ПДМ. З цією метою у 2001 році створено психологічну службу ПДМ, але сьогодні, враховуючи виклики пандемії та війни, цієї моделі вже недостатньо для повноцінного й адекватного функціонування команди психолого-педагогічного супроводу інклюзивної позашкільної освіти.

Основним завданням психологічної служби позашкільного закладу є створення сприятливих умов для творчого, інтелектуального й особистісного розвитку здобувачів знань нормативного й особливого типів розвитку в ПДМ на різних вікових етапах (від старшого дошкільного до юнацького і навіть далі), для клубних творчих об'єднань, що передбачає, зокрема, максимально раннє виявлення здібностей та обдарувань, сприяння цілеспрямованому розвитку творчих здібностей здобувачів знань з ООП в обраній ними або їхніми батьками сфері діяльності, виховання інтересу до творчої діяльності, сприяння формуванню пізнавальної та професійної мотивації з урахуванням віку та можливостей, психофізичних особливостей, стану здоров'я, надання необхідної психолого-педагогічної допомоги у розв'язанні гострих життєвих ситуацій, криз розвитку та екзистенції, психологічний супровід розвитку дітей та учнівської молоді, участь у соціально-патріотичних заходах, психологічна підтримка педагогів, які задіяні в системі інклюзивної позашкільної освіти, пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу, проведення вивчення стану виховної роботи з урахуванням рівня адаптації та розвитку учнів різних вікових груп та груп здоров'я, реалізація індивідуального, диференційованого підходу до дітей і підлітків, реалізація сучасної організації навчально-виховного процесу, популяризація психологічних знань, розвиток у підростаючого

покоління вмінь і навичок самовиховання й саморозвитку, орієнтація вихованців на здоровий спосіб життя, соціальний захист вихованців і контроль за дотриманням Конвенції ООН про права дитини з ООП в умовах позашкільного закладу.

Для досягнення цієї **мети діяльності** психологічна служба координує свої дії з керівництвом, педагогічним колективом, батьками учнів з ООП, інклюзивного ресурсного центру №2 та всіма зацікавленими особами й установами.

Психологічною основою діяльності Психологічної служби ПДМ (ПС ПДМ) є принцип саморозвитку та самоактуалізації, які інтегрують систему фундаментальних принципів розвитку особистості. Слід підкреслити, що першочерговою є принципова концентрація уваги працівників ПС ПДМ на самоцінності особистості здобувача знань. Метою діяльності психологічної служби ПДМ є актуалізація й розвиток процесу особистісної та професійної орієнтації й самовизначення учнів, сприяння майбутній успішній їх соціалізації в суспільстві. Завдяки всім вище переліченим відмінностям робота Психологічної служби ПДМ має чіткі відмінності у пріоритетних напрямках діяльності порівняно з системою роботи загальноосвітніх і дошкільних освітніх закладів.

Насамперед необхідно звертати увагу на індивідуально-типологічні властивості особистості здобувачів знань з ООП, враховувати їх загальні та спеціальні творчі здібності, виходячи з чого надавати практичні рекомендації стосовно шляхів самореалізації дитини за одним або декількома напрямками освітньої діяльності позашкільного закладу відповідно до її схильностей і можливостей.

При цьому незалежно від освітнього профілю, який обирає дитина, важливим є створення ситуації успіху, підтримки, прийняття, завдяки чому формується мотивація досягнення перемоги та загальний сценарій переможця, які в подальшому житті надають дитині соціальний імунітет до можливих змін у суспільному оточенні, а сформовані в результаті навчання різноманітні соціальні компетенції сприятимуть успішній професійній самореалізації, не зважаючи ні на що.

Інклюзивна освіта в Палаці дітей та молоді пройшла через певні етапи свого розвитку. По-перше, слід зазначити, що навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами велось постійно від самого відкриття, але точно сказати, в якому році вперше батьки привели дитину-інваліда (як раніше називали здобувачів знань з особливими освітніми потребами) вже не можливо. З 1996 року в школах інформатики й образотворчого мистецтва були діти-спинальники з ДЦП, тобто, якщо казати сучасною мовою, було дві інклюзивні профільні групи, але не було жодного спеціального нормативного та психолого-педагогічного

супроводу подібного навчання, і базувалося воно лише на ентузіазмі учасників трикутника освіти: батьків, дітей і педагогів. Навчання дітей у закладі позашкільної освіти завжди було своєрідною краудсорсинговою платформою, оскільки фінансування цієї освітньої галузі завжди було недостатнім для поставлених завдань, а особливо для здобувачів знань з особливими освітніми потребами. Тому було створено інструмент регулювання цієї соціально-економічної проблеми, а саме – «Соціальний паспорт ПДМ» у 2006-2007 навчальному році. З того часу адміністрація ПДМ, частиною якої є і Психологічна служба ПДМ, створена у 2002 році, опікувалися предметно й адресно потребами вихованців та їх сімей із соціально вразливих верств, серед яких неабияке місце займали діти-інваліди (як це тоді називалося).

Наступний етап розвитку сучасної позашкільної інклюзивної освіти було розпочато одночасно поступовою реформою спеціальної корекційної освіти України і рухом до інклюзії в системі загальної середньої, а потім і дошкільної освіти. У 2016–2017 н.р. були відсутні специфічні завдання щодо реалій позашкільля, а робота практичного психолога полягала в організації інклюзивного навчання в ПДМ за зразком загальноосвітнього навчального закладу.

Методологічною основою інклюзивної освіти є **мультидисциплінарний підхід**, який передбачав розробку індивідуальних програм навчання у дітей з особливими ментальними освітніми потребами, соціалізацію дітей зі складними формами порушення соціальної адаптації, проведення арт-терапевтичних майстер-класів із дітьми із розладами аутистичного спектра. Основними завданнями педагогів на основі цього підходу є:

1. Виявлення дітей, у яких виникають труднощі у навчанні, спілкуванні та взаємодії з оточенням; визначення причин цих труднощів; за потреби, скерування до відповідних фахівців із метою встановлення причин і надання допомоги.

2. Виявлення причини соціального неблагополуччя або затримки у розумовому розвитку дитини шляхом спостережень, аналізу навчальної документації, проведення консиліумів із вчителями.

3. Проведення спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів і потреб.

4. Участь у межах своєї компетенції у складанні розгорнутої психолого-педагогічної характеристики на дитину та її індивідуального плану розвитку.

5. Участь у підготовці документів для розгляду на засіданнях психолого-медико-педагогічних консультацій.

6. Ознайомлення з висновками і рекомендаціями психолого-медико-педагогічних консультацій щодо організації навчання дитини та надання їй додаткових послуг; розробка індивідуального плану корекційно-розвивальної роботи.

7. Участь в адаптації навчальних матеріалів, підходів, зокрема надання рекомендацій педагогам щодо врахування особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини при визначенні форм і методів роботи з нею.

8. Сприяння створенню позитивного мікроклімату в колективі, проведення заходів, спрямованих на профілактику стигматизації та дискримінації у шкільному оточенні, формування дружнього та неупередженого ставлення до дитини з особливими освітніми потребами.

9. Надання у межах своєї компетенції консультативно-методичної допомоги педагогам у роботі з дитиною.

10. Налагодження співпраці з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку.

У 2017-2018 н.р. було розроблено «Положення щодо здійснення інклюзивного навчання в Рівненському міському Палаці дітей та молоді». На цьому етапі розпочато впровадження елементів кінезіології та нейропсихології в роботу практичного психолога, роботу з дітьми зі значним зниженням слуху щодо підготовки до навчання в школі, адаптації до умов позашкільного навчального закладу. Але калькування зразка закладів загальної середньої та навіть позашкільної освіти виявилися неефективними, і це було пов'язано з неподібним типом фінансування закладу та відсутністю чітких зв'язків між спеціалізованими структурами супроводу (інклюзивними ресурсними центрами та реабілітаційними центрами). Адміністрацією було зроблено ряд запитів на введення у штатний розпис ПДМ додаткової ставки практичного психолога для забезпечення ефективного психолого-педагогічного супроводу інклюзивної позашкільної освіти. Враховуючи світові тенденції розвитку освіти, слід зазначити, що в Україні все більшого поширення набувала спільна форма навчання та виховання дітей з особливостями розвитку та їх здоровими однолітками.

За результатами формування в 2019–2020 навчального року соціального паспорту ПДМ серед учнів представлено було 57 дітей з особливими освітніми потребами, в той час, як у 2009-2010 навчальному році таких дітей в ПДМ було 34 особи, що свідчить про тенденцію збільшення кількості дітей з ООП на 59% за десять років. Це діти з проблемами загального розвитку,

сенсорними порушеннями (глухі, зі зниженим слухом, сліпі, зі зниженим зором), порушеннями опорно-рухового апарату, ментальними порушеннями, поєднаннями різних видів порушень. Навіть зараз, через рік після початку повномасштабного вторгнення, коли закордонні спеціалізовані центри гостинно відкрили свої двері для наших дітей та юнаків з особливими освітніми потребами, серед вихованців Рівненського ПДМ залишається багато дітей особливого типу розвитку, при чому, посади асистентів вихователя, тренера або керівника гуртка немає в штатному розпису, а посада психолога лише одна на більше ніж 4 тисячі дітей різного віку! Водночас, на сьогодні організаційно-методичні засади навчального процесу в позашкільному закладі освіти традиційно орієнтовані на дитину, яка нормально розвивається, без урахування особливостей психофізичного розвитку дітей з особливими потребами. Це призводить до невідповідності форм і методів психолого-педагогічного впливу на таких дітей та створює передумови для формування у них негативного ставлення до навчання, девіантної поведінки, ситуацій булінгу, остракізму, неврозів та інших негативних тенденцій.

Враховуючи все вищесказане і базуючись на Пункті № 3 Наказу МОН України № 948 від 03.07.2017 р. «Про затвердження Типових штатних нормативів позашкільних навчальних закладів» та Постанови КМУ № 779 від 21 серпня 2019 р. «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти» керівництво ПДМ розглядало та шукало можливості введення додаткової посади психолога для супроводу інклюзивної позашкільної освіти [6].

Наступним етапом було затвердження Порядку інклюзивної позашкільної освіти: із 1 січня 2022 року набрали чинності зміни до постанов Кабінету Міністрів України, що регулюють організацію інклюзивного навчання [4; 8]. Як зазначав С. Шкарлет, «навіть до війни перед нами стояло багато викликів у забезпеченні реалізації прав дітей з інвалідністю та особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта, безбар'єрні простори, якісні послуги. Але перед обличчям війни ці діти стають ще більш вразливими». Відповідно до цих викликів в червні 2022 р. було розпочато діяльність проєкту кризової допомоги для дітей з інвалідністю та їхніх сімей: МОН, Мінсоцполітики та МОЗ спільно з ЮНІСЕФ запустили цей проєкт у 7 областях України, в яких можливо надавати послуги та де зосереджена велика кількість переміщених сімей: Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Тернопільській і Чернівецькій. Проєкт покликаний спільними зусиллями максимально

нейтралізувати негативні наслідки війни для дітей, а також продовжувати будувати систему, у якій вони почуватимуться захищеними» [8].

Водночас В. Ляшко наголошував, що «Якісний та своєчасний доступ дітей з інвалідністю та труднощами розвитку до фахової допомоги, зокрема і психологічної, – це питання, яке було актуальним і до повномасштабного вторгнення росії, а зараз потреба у таких проєктах тільки зростає. Саме тому важливо зробити все можливе, щоб діти з інвалідністю та порушеннями розвитку і їхні батьки почувалися не просто захищеними, а й рівноправними членами суспільства, де немає перешкод у доступі до будь-яких послуг» [8].

«Нам було важливо надати комплексну підтримку дітям з інвалідністю, їхнім родинам та громадам, у яких критично зростає кількість мешканців внаслідок внутрішніх переміщень. Діти та родини мають отримати доступні та якісні послуги, які пом'якшать травмуючий вплив війни на їхнє життя, психологічну підтримку, можливості швидше соціалізуватись у новому місці. Вплив війни на життя дітей з інвалідністю та родини, які виховують таких дітей, є непропорційно більш руйнівним. Тому вони мають бути у фокусі уваги як держави, так і громад. А громадам необхідно полегшити навантаження, яке зараз відбувається на їхню інфраструктуру соцзахисту та надання соціальних послуг», – зазначає М. Лазебна [8].

«Війна – це загроза дитинству і майбутньому кожного маленького українця. Для дітей з інвалідністю і їхніх сімей ставки ще вищі. Навіть на порівняно безпечних територіях, через стрес та перерви у доступі до послуг, повноцінний розвиток дитини ускладнюється. Вимушено переміщені сім'ї з дітьми з інвалідністю не можуть соціалізуватись на нових місцях через недостатню соціальну підтримку та необхідність цілодобового догляду за дітьми. Наш обов'язок – підтримати їх», – зауважує М. Шахін [8].

Крім того, проєкт об'єднує зусилля різних спеціалістів та фахівців, аби дитина отримала необхідну саме їй комплексну допомогу. Фахівці проєкту також розроблятимуть та поширюватимуть важливі матеріали про розвиток безбар'єрності та підтримки дітей з інвалідністю в громадах, які їх прийматимуть, навчатимуть соціальних працівників та інших професіоналів громад практичним аспектам допомоги дітям із порушеннями розвитку. Батьки та піклувальники отримують необхідні консультації спеціалістів та психологічну підтримку в непростий час. У межах проєкту заплановано навчання для спеціалістів громад щодо роботи з дітьми з порушеннями

розвитку та їхніми сім'ями, зокрема тими, хто вимушено покинув власні домівки.

Висновки. Таким чином, профілізація всього освітнього процесу є невід'ємною складовою діяльності сучасного позашкільного закладу освіти. Процес набуття профільних якостей і компетенцій особистістю вихованця тісно пов'язаний зі злагодженою і паралельною діяльністю не тільки психологічної служби, але й освітньою роботою педагогів та виховною діяльністю родини. Саме тому психолого-педагогічний супровід стосується особистості учня, але й вміщує у себе аспекти взаємодії всіх учасників «освітнього трикутника»: батьків, педагогів, вихованців. Досвід роботи переконливо демонструє доцільність злагодженого психолого-педагогічного супроводу, результатом якого виступає особистість вихованця, здатна до саморозвитку й самоактуалізації, яка знає, чого прагне і в якій соціальній сфері може найкраще себе виявити.

Список літератури:

1. Коваленко Ю. М. Проблема сімейного виховання дитини з ООП у психолого-педагогічній літературі. Обдаровані діти – скарб нації : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн конференції (м. Київ, 8–11 грудня 2020 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. С. 188–193.

2. Рібцун Ю. Шкільна логопсиходіагностика: теоретико-методологічні аспекти. Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : International scientific and practical conference (Lublin. September 25-26, 2020.). Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. Part 1. P. 156–161. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=722398>

3. Турко Б. І. Інклюзивна компетентність асистента вчителя: канадський досвід. Вісник Львівського університету. Сер. педагогічна. Вип. 33. Львів, 2018. С. 248–253.

4. Шкарлет С. М. Навчання повинно бути безпечним, доступним, якісним та безбар'єрним. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/navchannia-povynno-buty-bezpechnym-dostupnym-iakisnym-ta-bezbariernym-serhii-shkarlet>.

5. Організація інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/organizaciya-inklyuzivnogo-navchannya-v-zakladah-pozashkilnoyi-osviti>.

6. Модування позашкільної освіти в області, планування інноваційних форм роботи з дітьми і молоддю, національно-патріотичне виховання та інклюзія. URL: <https://www.rv.gov.ua/news/na-rivnenshchyni-obhovoryly-novy-format-pozashkilnoi-osvity>.

7. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/pidtrimaj-ditnu-shosuboti-mozhna-otrimati-vidpovidni-na-zapitannya-u-sferi-inklyuziyi>.

8. На Львівщині запустили проєкт кризової допомоги для дітей з інвалідністю та їхніх сімей. URL: https://galinfo.com.ua/news/na_lvivshchyni_za_pustyly_proiekt_kryzovoi_dopomogy_dlya_ditey_z_invalidnistyu_ta_ihnih_simey_386834.html.

References:

1. Kovalenko YU. M. (2020) Problema simeynoho vykhovannya dytyny z OOP u psykhologo-pedahohichniy literaturi [The problem of family upbringing of a child with special educational needs in psychological and pedagogical literature]. Obdarovani dity – skarb natsiyi : materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi onlayn konferentsiyi (m. Kyiv, 8-11 hrudnya 2020 roku). Kyiv : Instytut obdarovanoyi dytyny NAPN Ukrayiny, 188–193.

2. Ribtsun YU. (2020) Shkil'na lohopsykhodiahnostyka: teoretyko-metodolohichni aspekty [School logopsychodiagnostics: theoretical and methodological aspects]. Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : International scientific and practical conference (Lublin. September 25-26, 2020.). Izdevnieciba «Baltija Publishing», Part 1. P. 156-161. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=722398>.

3. Turko B. I. (2018) Inklyuzyvna kompetentnist' asystenta vchytelya: kanads'kyi dosvid [Inclusive teaching assistant competence: The Canadian experience]. Visnyk L'vivskoho universytetu. Ser. pedahohichna. Vyp. 33., 248–253.

4. Shkarlet S. M., (2022) Navchannya povynno buty bezpechnym, dostupnym, yakisnym ta bezbar'yernym [Education should be safe, accessible, high-quality and barrier-free]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/navchannia-povynno-buty-bezpechnym-dostupnym-iakisnym-ta-bezbariernym-serhii-shkarlet>.

5. Orhanizatsiya inklyuzyvnoho navchannya v zakladakh pozashkil'noyi osvity (2022) [Organization of inclusive education in out-of-school education institutions]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/organizaciya-inklyuzivnogo-navchannya-v-zakladah-pozashkilnoyi-osviti>.

6. Modelyuvannya pozashkil'noyi osvity v oblasti, planuvannya innovatsiynykh form roboty z dit'my i moloddu, natsional'no-patriotychne vykhovannya ta inklyuziya (2022) [Modeling after-school education in the region, planning innovative

forms of work with children and youth, national-patriotic education and inclusion].

URL:

<https://www.rv.gov.ua/news/na-rivnenshchyni-obhovoryly-novyi-format-pozashkilnoi-osvity>

7. Natsional'na stratehiya iz stvorennya bezbar'yerneho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku (2023) [National strategy for creating a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030]. URL: [https://mon.gov.ua/ua/news/pidtrimaj-](https://mon.gov.ua/ua/news/pidtrimaj-ditinu-shosuboti-mozhna-otrimati-vidpovid-na-zapitannya-u-sferi-inklyuziyi)

[ditinu-shosuboti-mozhna-otrimati-vidpovid-na-zapitannya-u-sferi-inklyuziyi](https://mon.gov.ua/ua/news/pidtrimaj-ditinu-shosuboti-mozhna-otrimati-vidpovid-na-zapitannya-u-sferi-inklyuziyi).

8. Na L'vivshchyni zapustyly proyekt kryzovoyi dopomohy dlya ditey z invalidnistyu ta yikhnikh simey (2022) [A project of crisis assistance for children with disabilities and their families was launched in Lviv region]. URL:

https://galinfo.com.ua/news/na_lvivshchyni_zapustyly_proiekt_kryzovoi_dopomogy_dlya_ditey_z_invalidnistyu_ta_ihnih_simey_386834.html.

© О. В. Нестерук-Володимирець, 2023.

Науково-методична стаття.

Надійшла до редакції 04.04.2023.

Прийнято до публікації 16.05.2023.